

ANVÄNDS EKONOMISKA PLANERINGSHJÄLPMEDEL I LANTBRUKSFÖRETAG

Beslutsunderlag med hjälp av kalkylmetoder

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Glenn Andersen & Johan Jansson

2010

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, LTJ

Författare:

Glenn Andersen & Johan Jansson

Titel:

Används ekonomiska planeringshjälpmedel i lantbruksföretag

Does agricultural businesses use economic planning tools

Program/utbildning:

Lantmästarprogrammet

Lantmästarexamen

Huvudområde:

Lantbruksvetenskap

Nyckelord (6-10 st):

Beslutsunderlag, planeringshjälpmedel, investering, kalkylering, kalkylmetoder, bedömning

Handledare:

Jan Larsson

Examinator:

Thomas Björklund

Kurskod:

EX 0351

Kurstitel:

Examensarbete för lantmästarprogrammet inom lantbruksvetenskap

Omfattning (hp):

10

Nivå och fördjupning:

G1E

Utgivningsort:

Alnarp

Månad, År:

Maj 2010

Serie:

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten

Omslagsfoto:

FÖRORD

Lantmästarprogrammet är en tvåårig universitetsutbildning vilken omfattar 120 högskolepoäng (hp). En av de obligatoriska delarna i denna är att genomföra ett eget arbete som ska presenteras med en skriftlig rapport och ett seminarium. Detta arbete kan t.ex. ha formen av ett mindre försök som utvärderas eller en sammanställning av litteratur vilken analyseras. Arbetsinsatsen ska motsvara minst 6,7 veckors heltidsstudier (10 hp).

Idén till studien kom från Universitetsadjunkt Jan Larsson som även varit handledare för arbetet. Denna idé tyckte vi var intressant då båda är intresserade av ekonomi, samt att det var en relevant frågeställning.

Ett varmt tack riktas till de lantbrukare som har ställt upp på intervjuer och bidragit med svar som gjort detta examensarbete möjligt.

Universitetsadjunkt Thomas Björklund har varit examinator och handledare har varit Universitetsadjunkt Jan Larsson.

Alnarp maj 2010

Glenn Andersen

Johan Jansson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	4
SUMMARY	5
INLEDNING	6
BAKGRUND	6
MÅL	6
SYFTE	6
AVGRÄNSNING	6
LITTERATURSTUDIE	7
INVESTERINGAR	7
OLIKA INVESTERINGSTYPER	8
<i>Kapacitetsinvesteringar</i>	8
<i>Nyinvesteringar</i>	8
<i>Kvalitetsförbättrande investeringar</i>	8
<i>Rationaliseringsinvesteringar</i>	8
<i>Investeringar i inre och yttre miljö</i>	8
<i>Ersättningsinvesteringar eller reinvesteringar</i>	9
<i>Försörjnings- och serviceinvesteringar</i>	9
<i>Forsknings- och utvecklingsinvesteringar</i>	9
INVESTERINGSBESLUT	9
INVESTERINGSALTERNATIV	10
<i>Identifiering</i>	10
<i>Kvantifiering</i>	10
<i>Värdering</i>	10
INVESTERINGSPLANERING	11
INVESTERINGSBUDGET	12
LIKVIDITETSBUDETGET	12
OSÄKERHET	12
MEDVETEN FELUPPSKATTNING	13
BESLUTSHJÄLPMEDEL VID INVESTERINGAR	13
STATISKA OCH DYNAMISKA METODER	13
DESSA METODER ANVÄNDS IDAG	14
DYNAMISKA METODERS FUNKTION	15
PAY-BACK METOD	15
NUVÄRDEMETOD	16
INTERNRÄNTEMETOD	16
ANNUITETSMETODEN	16
BIDRAGSKALKYLERING	17
TOTALSTEGSKALKYLER	17
EFTERKALKYLER	17
KALKYLRÄNTA	18
RESTVÄRDE	18
KÄNSLIGHETSANALYS	19
LIKVIDITET	19
DRIFTSPLAN	19
MATERIAL OCH METOD	20
ENKÄT	20
RESULTAT	21
FÖRETAGENS INRIKTNINGAR	21

FÖRETAGENS OMSÄTTNINGSFÖRDELNING	22
BESLUTSUNDERLAG I LANTBRUKSFÖRETAG	23
VEM UTFÖR KALKYLERINGEN	24
FINANSIERINGSPLAN.....	25
LÖNSAMHETSKALKYLER	26
LIKVIDITETSKALKYLER	27
DRIFTSPLAN.....	28
KÄNSLIGHETSANALYS.....	29
EFTERKALKYLER	30
DISKUSSION.....	31
REFERENSER.....	33
BILAGOR	34

SAMMANFATTNING

I utbildningar inom den agrara näringen så får man lära sig att använda olika ekonomiska planeringshjälpmedel som beslutsunderlag. Syftet och målet med detta arbete har varit att ta reda på om dessa hjälpmedel används av lantbrukarna i Sverige. Vi valde att genomföra en undersökning genom personliga intervjuer, och använde en enkät för att få så likvärdiga svar som möjligt av lantbrukarna.

Detta arbete innehåller en litteraturstudie med relevant fakta kring de frågor som tagits upp i enkätundersökningen. Denna litteraturstudie förklarar kortfattat några olika kalkyleringsmetoder och beslutsunderlag.

Frågorna som ställts till lantbrukarna har fokuserat på användningen av kalkylmodeller och ekonomiska planeringshjälpmedel. Vi ville få en översiktsbild av vad som används som beslutsunderlag i lantbruksföretag, så därför innehåller studien ganska få och övergripande frågor. I undersökningen har det ingått 11 stycken företag med varierande omsättning och inriktning. Personliga intervjuer har gjorts i den mån det har varit möjligt, och detta har gjorts för att få så sanningsenliga svar som möjligt. Det har också gjort det möjligt att förklara frågeställningen mer ingående, för att undvika missförstånd.

Av de tillfrågade företagen hade de flesta flera produktionsinriktningar, men gemensamt för alla var att de hade någon form av växtodling. Huvuddelen av företagen har haft en omsättning på mellan tre och tio miljoner kronor. Merparten av företagen i undersökningen använde någon form av kalkylmodell som beslutsunderlag inför en investering. De flesta utförde denna kalkylering själv, endast ett fåtal använde sig av konsulter. Det var endast några företag som gjorde likviditetskalkyler, och då mest i samband med större investeringar. Ett resultat som var intressant var att huvuddelen av företagen gjorde någon form av känslighetsanalys vid investeringar. En av de intervjuade företagsledarna påpekade att detta var en av de viktigaste aspekterna vid beslutsfattande inför en investering. Efterkalkyler för produktionsuppföljning användes av de flesta, antingen i hela företaget eller i vissa produktionsgrenar.

Ekonomiska planeringshjälpmedel används i relativt stor utsträckning bland lantbruksföretagen, och det visar att detta utgör ett viktigt beslutsunderlag i företaget.

SUMMARY

In agricultural educations you learn to use different economic planning tools, as basis for decision. The purpose and goal of this work has been to find out if economic planning tools are used by the farmers in Sweden. We choose to do an investigation through personal interviews, and used an inquiry to get as equivalent answers as possible from the farmers.

This work contains a literature study with relevant facts about the questions that is brought up in the inquiry. This study of literature explains shortly some different calculation methods and bases for decision. It also contains useable information that is important to know before an investment.

The questions that are asked to the farmers have focused on the use of calculation methods and economical planning tools. We wanted to get an overview of what farm firms use as basis for decisions. Therefor the study only contains a few and overall questions. In the investigation, eleven companies with varied economic turnover and orientations have participated. As far as possible personal interviews has been done, we choose that method to get as truthful answers as possible. It has also been possible to explain the questions more thoroughly, to avoid misunderstandings.

Almost every company had more than one production orientation, but common for all companies where that they had some kind of crop cultivation. The main part of the companies had an economic turnover between three and ten million Swedish kronor. In the investigation, most of the companies used some kind of calculation method before an investment. This calculation was mainly performed by the farmers themselves, only a few companies hired external help. Only a few companies used liquidity calculations, and when it was used it was in connection with larger investments. One interesting result was that the main part of the companies did some kind of sensitivity analysis before an investment. One of the company manager pointed that this was one of the most important aspects in decision making before an investment. Cost accounting for production follow up was used by the main part of the companies, either in the whole company or in special production branches. All the farmers answered every question in the inquiry except for the last two questions that was not necessary because of the answers in the earlier questions.

The uses of economic planning tools are widely extent in farm firms, and that shows that it is important for decision making in the firms.

INLEDNING

BAKGRUND

I utbildningar inom den agrara näringen så får man lära sig att använda olika ekonomiska planeringshjälpmedel för att få ett underlag till beslutsfattande inom företaget. Detta kan gälla kalkylering inför en nyinvestering för att se om den presumtiva investeringen är lönsam eller ej. Det kan även gälla finansieringsplanering samt fortlöpande kontroll av ekonomin i företaget. För att följa upp produktionsresultaten kan man använda efterkalkyler som ger svar på effektiviteten av insatta åtgärder. I dagsläget finns det ingen aktuell information om dessa metoder används i lantbruket. Detta examensarbete behandlar huruvida dessa planeringshjälpmedel används av lantbrukare som ett verktyg för beslutsfattande.

MÅL

Målet med detta examensarbete är att ta reda på om ekonomiska planeringshjälpmedel används som underlag för beslutsfattande inom lantbruksföretag. Lantbruket är en kapitalintensiv näring, där det görs nyinvesteringar med hög intensitet. Därför är det intressant att få reda på om lantbrukarna använder sig av olika kalkylmetoder. I målet ingår också att göra en litteraturstudie för att förstå undersökningen.

SYFTE

Syftet är att få en uppfattning om huruvida lantbrukare i Sverige använder ekonomiska planeringshjälpmedel som beslutsunderlag i sina företag.

AVGRÄNSNING

Avgränsningen har varit att inrikta undersökningen på enbart lantbruksföretag. Det har också varit en avgränsning mot mestadels mikroföretag med en stabil befintlig produktion. I undersökningen ingår lantbruksföretag från södra och mellersta Sverige. Vad gäller litteraturstudien så har avgränsningen varit mot litteratur som vi tror är relevant.

LITTERATURSTUDIE

INVESTERINGAR

”En investering är ett sätt att skapa konkurrensfördelar, att utveckla nya affärsmöjligheter eller att lösa mer operativa problem” (*Persson & Nilsson, 1999, s.40*).

Vad kännetecknar en investering, ”en kapitalsatsning som ger betalningskonsekvenser under en längre tid” (*Ljung & Högberg, 1986, s.9*).

En investering är ofta ett inköp av en fysisk vara. Inom lantbruket till exempel en ny traktor eller ett nytt stall. Men det kan också vara inköp av immateriella ting såsom en marknadsföringskampanj för företaget. Den gemensamma nämnaren är att de kommer att påverka ekonomin under en längre period. Det finns många motiv för en investering, men de vanligaste är att man vill höja produktiviteten, ersätta gammal utrustning med ny, bygga ut eller bygga nytt. Vid en investering kommer man att binda kapital under en längre period. Målsättningen vid en investering är att man skall få tillbaka satsat kapital och helst också göra en vinst på investeringen. Investeringen kommer att ge in- och utbetalningar under en längre period. Då måste man ta hänsyn till att en krona om ett år inte är lika mycket värd som en krona idag. Detta uppstår på grund av inflation och ränta. Det första som händer är grundinvesteringen, vilket är alla utbetalningar som uppstår vid starten. Sedan kommer alla löpande in och utbetalningar, som kommer att fortgå under hela investeringens ekonomiska livslängd (*Ljung & Högberg, 1986*).

Investeringar klassificeras ofta efter vilket syfte eller vilken typ av problem som de löser. De problem som kan sägas uppstå i ett företag är när det finns en antagen eller konstaterad brist på överensstämmelse mellan krav på företaget och dess struktur, eller dess sätt att arbeta. Utifrån dessa brister mellan krav och resursstruktur, uppbyggs ett behov av investeringar. Syftet med investeringarna blir därmed att försöka förändra resursstrukturen så att kraven kan uppfyllas på ett lönsamt sätt. Om det finns problem eller brist på överensstämmelse, beror det på att olika händelser inträffat eller förväntas inträffa i företaget eller i dess omvärld. Resultatet av medvetna strategiska beslut i företaget kan leda till sådana förändringar (*Persson & Nilsson, 1999*).

OLIKA INVESTERINGSTYPER

Kapacitetsinvesteringar

Innebär investeringar i ökad kapacitet för produktion av de nuvarande produkterna.

Nyinvesteringar

Innebär investeringar i kapacitetsökning för nya produkter. Kapacitetsinvesteringar och nyinvesteringar tillsammans kallas ibland för expansionsinvesteringar. Det är inte alltid som nya produkter leder till behov av investeringar i ny kapacitet. Utvecklingsarbetet riktas ofta mot att ta fram produkter som är anpassade till existerande produktionsinriktning för att bättre utnyttja dess kapacitet.

Kvalitetsförbättrande investeringar

Menar investeringar för att uppnå högre kvalitet i produkten. Denna typ av investering kan uppkomma av till exempel kundernas krav på högre kvalitet på produkterna eller av teknisk utveckling

Rationaliseringsinvesteringar

Innebär ofta många och relativt små investeringar. Resultatet är ofta högt och de ekonomiska konsekvenserna förhållandevis enkla att beräkna. Huvudsyftet med dessa investeringar är att sänka kostnaderna genom till exempel mekanisering eller investering i kringutrustning.

Investeringar i inre och yttre miljö

Dessa investeringar har tidigare betraktats som mer eller mindre tvingande, ofta betingade av lagliga krav. I dessa fall kan inte normala lönsamhetskrav ställas, utan med kalkylernas hjälp försöker man att finna billigast möjliga lösning som tillfredställer kraven. Med ett modernare synsätt på dessa investeringar blir uppfyllandet av kraven inte bara en fråga om att nå lagens miniminivåer. Investeringar som ger goda arbetsförhållanden kan påverka medarbetarnas inställning till företaget och därmed också förbättra deras arbetsinsats. Genom detta påverkas också produktivitet, kostnader och kvalitet (*Persson & Nilsson, 1999*).

Ersättningsinvesteringar eller reinvesteringar

Maskiner och annan utrustning slits, och det visar sig efterhand som driftsavbrott, ökade underhållskostnader samt sämre kvalitet på produkterna. Efterhand som dessa negativa faktorer tilltar minskar maskinens lönsamhet, och man måste överväga ett utbyte eller en större renovering. Ett sådant utbyte av befintliga anläggningar kallas ersättningsinvesteringar eller reinvesteringar. Utbyte till nya maskiner eller anläggningar innebär oftast att man får högre kapacitet och lägre kostnader. Den gamla anläggningen som byts ut används ibland som reservkapacitet i fortsättningen.

Försörjnings- och serviceinvesteringar

Innebär investering i utrustning för försörjning med värme, luft, el och så vidare. Investeringar i dessa slag av anläggningar innebär oftast relativt höga utgifter, men merutgifterna för överdimensionering är förhållandevis låga. Försörjningsinvesteringar är svåra att ställa några lönsamhetskrav på.

Forsknings- och utvecklingsinvesteringar

Kan vara investeringar i både anläggningsinvesteringar och immateriella investeringar. Inom forsknings- och utvecklingsinvesteringar finns två huvudgrupper, nämligen produktförnyelse och processförnyelse. Produktförnyelsen innebär förbättring, och fortlöpande anpassning av befintliga produkter, och dels utveckling av nya produkter (*Persson & Nilsson, 1999*).

INVESTERINGSBESLUT

Investeringar behövs för att företaget skall kunna överleva och utvecklas. Beslutet om en investering skall utföras eller ej måste ofta ses i ett större perspektiv. Det är oftast inte en isolerad händelse utan det påverkar hela företaget. Därför måste man se om investeringen passar företaget på längre sikt. Investeringsbedömningen är därför viktig. Det finns vissa steg som man bör gå igenom innan man kan ta ett beslut om en investering skall göras eller inte. Därför har det tagits fram en modell som kallas den rationella beslutsmodellen. Den innehåller fyra steg.

1. Precisera problemet.
2. Ta fram alternativ och kartlägg konsekvenser.
3. Gör en kalkyl och genomför känslighetsanalys.
4. Dra slutsatser och ge en rekommendation.

(Ljung & Högberg, 1986).

Resultatet av investeringen kommer troligen att bli bättre om man går igenom de fyra stegen, för då vet man bättre målsättningen med investeringen. Det är viktigt att titta på alternativ så man inte fastnar i den första iden man hade, för det är inte säkert att det är den bästa.

Investeringar kan göras av många olika skäl, därför brukar man dela upp investeringar i olika klasser beroende på lönsamhetskrav.

1. Tvingande skäl (t.ex. genom lagstiftning).
2. Förnyelse av kapacitet (t.ex. maskiner).
3. Kostnadsbesparing (t.ex. rationalisering).
4. Intäktsökning (t.ex. marknadskampanj).
5. Nya produkter/marknader.

(Ljung & Högberg, 1986).

INVESTERINGSALTERNATIV

Nästa steg i processen är att ta fram olika investeringsalternativ, undersöka och komma fram till vilket alternativ som är det bästa. Eftersom företag ofta har flera olika mål så kommer investeringsalternativen också gälla flera dimensioner. Det är inte bara investeringens lönsamhet man tittar på, det kan vara andra skäl som väger tungt såsom effekter på marknadsandelar, antalet arbetstillfällen, olycksrisker och nedsmutsning.

Identifiering

De konsekvenser som ett investeringsalternativ innebär bestäms enklast i tre steg, identifiering, kvantifiering och värdering. Först så görs identifieringen, då ska man i grova drag beskriva konsekvenserna av alternativen. Det är den kreativa fasen och den ligger till grund för det följande arbetet.

Kvantifiering

Då ska man så gott det går mäta de identifierbara konsekvenserna, det kan till exempel vara att man mäter tider, mängder, avstånd, ytor, bullernivåer och hastigheter.

Värdering

Den sista delen är värderingsfasen. Här ska man i kronor och ören värdera de konsekvenser som går att värdera. När man delar upp investeringen i de här tre faserna är det lättare att få med alla delar i en investering, inte bara de som går att mäta i kronor och ören. De värden som inte går att mäta ekonomiskt är också en viktig del i beslutsunderlaget och på det här sättet blir de också ihågkomna vid besluten *(Ljung & Högberg, 1986).*

INVESTERINGSPLANERING

En aspekt som är viktig i investeringsplaneringen är väl fungerande informationssystem samt ett bra utnyttjande av dessa. Kostnadsredovisningssystem kan till exempel ge signaler om att en maskin behöver ersättas på grund av stigande underhållskostnader. Information som påvisar marknadsutveckling kan indikera behov av expansiva investeringar. Om inte dessa signaler förs fram, upptäcks inte problemet och förslaget att lösa det med en investering förs aldrig fram. Det ökade tempot i företagets omvärld, politiskt, ekonomiskt, socialt och värderingsmässigt, gör bevakningen av denna information allt viktigare. Förmågan att tolka omvärldshändelserna och förstå konsekvenserna av dessa, är ett krav för företagets överlevnad, som måste utvecklas.

I samband med det årliga budgetarbetet behandlas i regel också en samlad investeringsplan för företaget. I en sådan plan varierar tidshorisonten, men hos många är det planer för det närmaste året. Investeringarnas storlek samt planerings- och genomförandetid kan göra det nödvändigt med en längre tidshorisont. I planen beskrivs projekten olika detaljerat beroende på deras storlek. Större projekt specificeras, medan mindre sammanförs i planen.

Utvecklingsinvesteringarnas utförande begränsas inte bara av kapitaltillgång, utan även tillgången på kompetent personal är en begränsande faktor. När det gäller tekniskt komplicerade projekt kan denna faktor vara kritisk och bör tas hänsyn till i investeringsplanen.

Den mest begränsade faktorn är dock tillgången på finansiella medel. Den totala finansiella ramen belyser hur stora finansiella åtaganden ett företag har möjlighet till. Genom ett väl utbyggt informationssystem för uppföljning och prognostisering i företaget kan man få signaler om de inre och yttre händelser som påverkar företagets utveckling. För att få en effektiv investeringsplanering, är en första förutsättning att ha ett bra utnyttjande av dessa informationskällor. Detta innebär naturligtvis inte att den osäkerhet och det risktagande som varje investering innebär elimineras. Men genom användandet av dessa system får man en mer korrekt identifiering av problem och möjligheter (*Persson & Nilsson, 1999*).

INVESTERINGSBUDGET

När man upprättar en investeringsbudget gör man oftast inte det på längre sikt än ett år, men tidsperspektivet för den finansiella planeringen utsträcks ibland längre. I denna tas upp beräknade utbetalningar för grundinvesteringar. Dessa utbetalningar bör tidsplaneras relativt noggrant för budgetåret (till exempel per månad), för att bli underlag till likviditetsbudgeten, (budgeten för in- och utbetalningar). Investeringsbudgeten blir till underlag för uppföljning av att planerade projekt utförs till beräknad utgift. Investeringsbudgeten bör inte vara definitivt bindande, utan investeringsverksamheten ska under budgetåret kunna anpassas till ändrade förutsättningar. Planerade investeringar kanske inte längre kan bedömas som lönsamma under ändrade förhållanden, därför är det viktigt att innan projektet startar kontrollera lönsamheten noga (*Persson & Nilsson, 1999*).

LIKVIDITETSBUDET

En likviditetsbudget är en beskrivning av en investerings bedömda framtida betalningsflöde (cash flow), där tidpunkterna för betalningarna anges. Under en investerings livslängd är betalningsflödet i princip kontinuerligt (*Persson & Nilsson, 1999*).

OSÄKERHET

En investering sträcker sig ofta långt fram i tiden, därför finns det ofta en stor osäkerhet. Den osäkerheten bör finnas med i analysen, och ett enkelt sätt att mäta osäkerheten är att göra en känslighetsanalys. Om man inte gör den kan en investering se säkrare ut än vad den är i verkligheten (*Ljung & Högberg, 1986*).

Vid användandet av de olika kalkylmodeller som finns, får man bara ett bra beslutsunderlag om man har tillförlitlig indata. Framtidsbedömningar är mycket osäkra, och även med förbättrade prognosverktyg är dessa bedömningar svåra (*Persson & Nilsson, 1999*). Man kan få en fullgod uppfattning om de för företaget viktiga förändringarna i omvärlden, genom en hög informationseffektivitet, vilket innebär insamling och bearbetning av information från omvärlden (*Renborg och Fock, 1977*).

MEDVETEN FELUPPSKATTNING

Ett investeringsalternativ kan bli mer eller mindre medvetet feluppskattat. En investeringsbedömning görs oftast av en person som också är med och gör själva investeringen. Vissa investeringar kan medvetet snedvridas för att de ska bli genomförda, till exempel om de är tekniskt intressanta eller ger innehavaren status. En kalkyl som visar väldigt god lönsamhet väger mycket tungt i en beslutssituation, men om den då är medvetet snedvriden kan investeringen bli fel (*Ljung & Höberg, 1986*).

BESLUTSHJÄLPMEDEL VID INVESTERINGAR

Att ta ett investeringsbeslut är många gånger svårt, och besluten präglas av osäkerhet. Framtida betalningsströmmar samt en investerings ekonomiska livslängd är bedömningar som är svåra att göra (*Skärvad & Olsson, 2008*).

”Investeringskalkylering syftar till att underlätta och stödja beslutsfattandet vid investeringar” (*Skärvad & Olsson, 2008, s.306*)

När man ska ta ett beslut om en kommande investering i företaget, bygger detta beslut ofta på antagandet att de mest ekonomiskt lämpliga investeringarna genomförs. Detta är investeringar som kan öka lönsamheten i företaget eller i någon annan produktionsgren. Ett korrekt val av investering bör bli den som har den högsta graden av absolut eller relativ ekonomisk effektivitet under de befintliga förhållandena. För att kunna lösa dessa problem måste man söka och göra ett urval av metoder och modeller för ekonomisk effektivitetsbedömning. Detta bör vara metoder och modeller som är anpassade till jordbruksproduktionens investeringstyper.

Valet och användandet av metoder påverkas av ett antal faktorer. Investeringars effektivitet i sig själv, såväl som deras komplexitet, orsakar upphov och användande av ett stort antal metoder för ekonomisk effektivitetsbedömning. Metoderna är inte generellt tillämpade för alla investeringstyper, förhållanden och fall, utan varje metod har sina tillämpningsfördelar och begränsningar (*Vasiljevic, 1997*).

STATISKA OCH DYNAMISKA METODER

Metoderna för bedömning av investeringseffektivitet delas in i dynamiska och statiska metoder. Denna indelning är baserad på information om huruvida de tar hänsyn till tidsfaktorn eller inte. De statiska metoderna tar inte hänsyn till ekonomiska effekters påverkan under investeringsperioden. Dessa metoder grundar sitt uppskattande på förutsättningen att en period (ett karaktäristiskt eller ett vanligt år för genomförandet av investeringen) kan vara representativt för hela investeringsperioden (*Vasiljevic, 1997*).

En statisk kalkyl har lika stort betalningsöverskott varje år, och tar inte hänsyn till reala förändringar i priser och kostnader (*Persson & Nilsson, 1999*). Dessutom tar de statiska metoderna inte hänsyn till hur många år ett investeringsobjekts användningsperiod är. Ingen hänsyn tags heller till faktumet att investeringens användningsperiod kan ha signifikant påverkan på storleken av inkomster och utgifter.

På grund av dessa karaktärsdrag kallas dessa metoder en-period metoder. Dessa metoder är enklare att använda, samt har ett mera lättförståeligt resultat. Det enklare användandet kommer ur att statiska metoder har en enklare kalkyleringsprocess. När det gäller dessa metoder är den ekonomiska effektivitetsbedömningen mest baserad på en enkel jämförelse. Denna jämförelse är mellan investeringens årliga medelinkomster och utgifter, kostnader och intäkter, såväl som på investeringens lönsamhet ur relationen mellan det ekonomiska resultatet och investeringens värde. Dessa metoder kallas också för aritmetiska eller ungefärliga. De huvudsakliga argumenten mot dessa metoder är att de inte ger tillräckligt trovärdiga bedömningar av investeringens effektivitet, utan bara ungefärliga resultat (*Vasiljevic, 1997*). Vid visning av en investerings styrka med hjälp av en statisk kalkyl, är alltså denna styrka förankrad i den aktuella situationen och investeringens omedelbara effekter (*Persson & Nilsson, 1999*). Vad gäller resultatet av statiska metoder innebär användandet av detta en mycket större risk än resultatet från dynamiska metoder (*Vasiljevic, 1997*).

DESSA METODER ANVÄNDS IDAG

Nuförtiden bedöms investeringseffektivitet med hjälp av dynamiska metoder. Statiska metoder tillämpas mest som kompletterande metoder till de dynamiska metoderna. Användandet av dynamiska metoder löser några av de grundläggande problem som inte kan lösas med hjälp av de statiska metoderna. Dessa metoder kallas även för diskonteringsmetoder eller multiperiodmetoder.

I dessa metoder används diskonteringstekniken som är en avdragsprocedur på investeringens alla inkomster och utgifter, som utgår från olika tidsperioder. Värdet bestäms till tidpunkten för skattning. De dynamiska metoderna använder antagandet att pengar har ett visst värde vid en viss tidpunkt (*Gittinger, 1972 se Vasiljevic, 1997*). I en dynamisk kalkyl tags hänsyn till förändringar i reala priser och kostnader, och förändring av priser antas ske kontinuerligt och med samma belopp varje år (*Persson & Nilsson, 1999*). Pengar har inte samma värde idag som i framtiden, så det är nödvändigt att framtidens kostnader och intäkter diskonteras till nutiden (*Gittinger, 1972 se Vasiljevic, 1997*).

DYNAMISKA METODERS FUNKTION

Bedömningen av investeringseffektiviteten när det gäller dynamiska metoder görs genom jämförande av den beräknade investeringens utgifter, med årliga nettoeffekten som uppnåtts varje år av investeringens utnyttjande. När det gäller kalkylerings och metodologiska avseenden är dessa metoder mycket mer komplexa, på grund av att deras användande är baserat på räntekalkylering, dvs. användandet av finansieringsmatematik (*Vasiljevic, 1997*). Den dynamiska kalkylen har sin grund i omvärldsförändringarna och påpekar att det för långsiktig lönsamhet dessutom krävs en aktiv ledning av verksamheten. Genom kompletteringar med bedömningar om aktuell situation och utveckling, kan den framtida förändringstakten av olika parametrar uppskattas (*Persson & Nilsson, 1999*). I praktiken är de mest frekvent använda metoderna följande: nettonuvärdesmetoden, annuitetsmetoden, internräntemetoden, pay-back metoden samt bidragskalkyler (*Vasiljevic, 1997*).

PAY-BACK METOD

Den enklaste metoden inom investeringskalkylering tar inte hänsyn till ett belopp olika värden vid olika tidpunkter. I metoden används därför ej ränteöverbälganden, och diskontering görs inte. Enligt pay-back metoden är den investering som snabbast återbetalat sig den bästa, och det tas ingen hänsyn till betalningar som inträffar efter att investeringen är återbetald. Det finns idag ingen svensk beteckning på denna metod, man kan använda uttrycket återbetalningsmetod. Den bästa översättningen är återbetalningstid, men pay-back tid är så vedertaget i Sverige att man använder det. (*Andersson, 2001*).

”Med pay-back tid menas den tid det tar innan de sammanlagda inbetalningsöverskotten är lika stora som grundinvesteringen” (*Persson & Nilsson, 1999, s.80*)

Det enklaste sättet att räkna ut pay-back tiden är att ta grundinvesteringen och dividera den med inbetalningsöverskottet per år, men det bygger på att inbetalningsöverskotten är lika stora varje år.

Exempel $1\ 000\ 000 / 150\ 000 = 6,67$ år.

Exemplet ovan visar pay-back tiden för en grundinvestering på 1 000 000 kr och det årliga återbetalningsöverskottet är 150 000 kr. Då tar det 6,67 år innan investeringen är återbetald. Pay-back metoden är den vanligaste förekommande kalkylmetoden vid investeringar, den används ibland även som den enda kalkylmetoden. Annars används den för att grovsålla mellan olika investeringsalternativ, som sedan utsätts för noggrannare beräkningar innan investeringen utförs (*Andersson, 2001*).

NUVÄRDEMETOD

Man måste även kunna räkna på diskonteringar vid olika tidpunkter under investeringens ekonomiska livslängd, för att kunna få in- och utbetalningar jämförbara. Det finns några olika modeller, det som skiljer dem åt är lösningstekniken. Den ena metoden är att diskontera alla betalningsströmmar till en viss tidpunkt, kapitalvärdesmetoden (*Andersson, 2001*).

”Kapitalvärdet är summan av alla betalningars nuvärden. En investering är lönsam om kapitalvärdet är större än eller lika med 0. Om kapitalvärdet är noll så är avkastningen på investeringen lika stor som kalkylräntan” (*Persson & Nilsson, 1999, s.73*).

Man kan i princip välja vilken tidpunkt som helst som diskonteringstidpunkt. Det vanligaste är dock att man flyttar alla betalningar till nutid, den kallas då för nuvärdemetoden. Med nutid menar man tiden för investeringen som är den största utgiften. Om investeringen ger ett positivt nuvärde avkastar den mer än företagets förräntningskrav. När det finns flera investeringsalternativ att välja mellan, så ska man välja det med högst nuvärde.

Nuvärde: Summa inbetalningar – summa utbetalningar (samtliga diskonterade till nutidpunkten) (*Andersson, 2001*).

INTERNRÄNTEMETOD

Nuvärde och kalkylränta har ett samband, om en investering ger nuvärde noll vid en bestämd kalkylränta betyder det att investeringen klarar avkastningskravet. Om man har räknat på för låg kalkylränta så kommer inte investeringen att klara avkastningskravet, då får man ett negativt nuvärde på investeringen. Det blir tvärtom om man har räknat på för hög kalkylränta, då kommer investeringen att ge ett bättre nuvärde. Detta innebär att man kan räkna ut den räntesats som ger investeringen nuvärdet noll, det är investeringens avkastning. Internränta är den ränta en investering avkastar. Med det menas att alla in och utbetalningar är lika stora när de diskonteras till nutidpunkten. Det betyder att om internräntan är högre än företagets kalkylränta så uppfyller investeringen företagets avkastningskrav. På så vis kan man räkna ut en investerings avkastningsförmåga (*Andersson, 2001*). Metoden används ofta inom industrin för att jämföra olika investeringsalternativ med olika lång ekonomisk livslängd (*Holmström, 2005*).

ANNUITETSMETODEN

Med annuitetsmetoden fördelar man investeringens alla in och utbetalningar jämnt över alla år. Om investeringen ger en positiv annuitet så lönar sig investeringen. Vid val mellan olika investeringsalternativ skall man välja det med högst annuitet. När inbetalningsöverskotten är lika stora varje år så drar man bara av restvärdet diskonterat till nutidpunkten. Den resterande delen av grundinvesteringen fördelas sedan ut lika över investeringens livslängd. Om inbetalningsöverskotten inte är lika stora varje år måste de först spridas jämnt över livslängden. Annuitetsmetoden är bra att använda när man skall välja mellan investeringar med olika livslängd (*Andersson, 2001*).

Ett sådant fall kan vara när man funderar på att antingen köpa en ny maskin eller behålla den befintliga maskinen, för dessa maskiner har troligtvis olika livslängd (*Andersson, 2001*).

BIDRAGSKALKYLERING

Används i första hand vid beslutsproblem på kort sikt, som måste lösas med befintliga resurser och inom givna förutsättningar (*Skärvad & Olsson, 2008*). I bidragskalkylering används endast särintäkter och särkostnader. Särintäkter är intäkter som försvinner eller tillkommer av en handling. Bidragskalkyler ger oftast inte en rättvis kostnadsfördelning eftersom man inte tar hänsyn till samkostnader, därför används oftast bidragskalkyler vid kortsiktiga beslut om produktion och marknad. Bidragskalkyler används också till viss del som intern ekonomisk styrning, men de ger då en osäker grund för extern prissättning (*Andersson, 2001*). Bidragskalkylen kan vara bra om man skall besluta sig för att producera något på kort sikt, för den kan berätta vilket täckningsbidrag man får på produkten vid ett visst pris. Särkostnaden får inte vara högre än priset på varan för då förlorar man pengar på varje såld enhet (*Holmström, 2005*).

TOTALSTEGSKALKYLER

Totalstegskalkyler är en blandad form av både ofullständig och fullständig kostnadsfördelning. Man flyttar över mer kostnader som samkostnader på objektet, i bidragskalkylering läggs mer över som särkostnader. I en totalstegskalkyl kan man räkna ut täckningsbidraget för till exempel en enskild kund, en kundgrupp eller en region (*Andersson, 2001*).

EFTERKALKYLER

Efterkalkylens syfte är att ta reda på vad produktionsbyggnaden eller den nya produkten verkligen kostat. De flesta kalkyleringsmetoder bygger på antaganden men efterkalkylen bygger på verkliga siffror som stämmer. Därför är det bra att jämföra tidigare kalkyler med efterkalkylen, för då ser man om man räknade rätt tidigare (*Holmström, 2005*).

KALKYLRÄNTA

En av ett företags mest knappa resurser är kapitalet, som kan användas på många olika sätt. Det kan sättas in på bankräkning och det kan investeras i reala eller finansiella tillgångar i olika former. Dessa olika placeringar av kapitalet ger avkastning av varierande storlek. Placeras pengarna på banken får man ränta, placeras de i aktier får man utdelning och kanske värdestegring. Investeras de i maskiner kan produkter tillverkas och säljas. När kapitalet är investerat på ett visst sätt så har man ingen möjlighet att disponera det för andra ändamål.

På det viset går man alltså miste om den avkastning som en alternativ placering av kapitalet skulle ge. Kalkylränta är alltså alternativkostnaden för kapital. Det finns alltid alternativa användningar för kapital, alltså finns det alltid en alternativkostnad som en kalkyl bör ta hänsyn till. Om man inte har bundit pengar i en investering kan de alltid avkasta en viss ränta. De in- och utbetalningar som väntas bli investeringens konsekvenser under olika år, måste justeras med hänsyn till denna räntefaktor, alltså kalkylräntan.

Det är mycket svårt att fastställa en korrekt kalkylränta, om ens möjligt. Enligt definitionen är kalkylräntan ett krav på investeringen, som innebär att den procentuella avkastningen ska vara minst lika stor som för den bästa alternativa användningen av kapitalet. Man måste också ta hänsyn till tidsperspektivet, det vill säga det är räntenivåns höjd under investeringens livslängd som är viktig. Kartläggning av alternativ användning av kapitalet för varje investering skulle vara mycket tidsödande. Därför fastställs kalkylräntan som det genomsnittliga förräntningskrav som företag har för investeringar (*Persson & Nilsson, 1999*).

RESTVÄRDE

De flesta materiella ting har oftast ett andrahandsvärde, och då måste man tänka på att investeringen har ett restvärde. Restvärdet har oftast mindre betydelse i kalkylen, eftersom den inbetalningen ligger långt fram i tiden (*Ljung & Högberg, 1986*).

Uppskattningen av restvärdets storlek är mycket osäker på grund av att det infaller långt fram i tiden, och blir därmed svårbedömt (*Persson & Nilsson, 1999*).

När man räknar på en investering finns det både en ekonomisk och teknisk livslängd. Med ekonomisk livslängd menar man tidpunkten fram tills investeringen ger maximal lönsamhet. Teknisk livslängd är fram tills objektet är fysiskt utslitet.

Den ekonomiska livslängden är oftast kortare än den tekniska för att man tar hänsyn till den teknologiska utvecklingen, därför bestäms den ofta med schablonmässigt uträknade livslängder. Dessa bygger på bedömningar av tidigare erfarenheter. På något sätt måste investeringen finansieras, och det finns många olika sätt att finansiera på, men ett av de vanligaste sätten är att ta ett lån (*Ljung & Högberg, 1986*).

KÄNSLIGHETSANALYS

Vid kalkylering går oftast den mest osäkra faktorn att urskilja, som i regel är de löpande inbetalningarna. Dessa inbetalningar är svåra att bedöma. En möjlig åtgärd för att behandla denna osäkerhet är att beräkna hur mycket värdet på denna kritiska faktor får variera utan att lönsamheten blir negativ. För en rimlighetsbedömning kan det kritiska värdet användas, det vill säga det lägsta värdet faktorn får ha för att investeringen ska vara lönsam. Sedan kan man bedöma om det verkliga värdet kan antas överstiga eller understiga detta värde (*Persson & Nilsson, 1999*).

LIKVIDITET

När det gäller en lantbruksverksamhet finns det i normala fall ett behov av likviditet, på grund av variationen i inkomster från gården. I många fall är det dock så att en likviditetsreducering inträffar precis när företaget behöver extra medel för att kunna betala sina skulder. Det här fenomenet kallas likviditetsrisk. En lantbrukares förmåga att vara likvid är i stor fara när en serie dåliga år kommer efter varandra. Om det vid ett sådant tillfälle inte finns tillräckliga likviditetsreserver, kan lantbrukaren bli tvingad att sälja produktionstillgångar till låga priser för att kunna betala löpande skulder. Låga priser är en följd av att många köpare av lantbruksprodukter är lantbrukarna själva. När det då blir nödvändigt för en lantbrukare att sälja produkter för att kunna betala skulder, är det sannolikt andra lantbrukare som har likadana behov. Genom att det blir större tillgång än efterfrågan på produkterna, så leder detta till låga priser (*Featherstone et al., 1989*).

DRIFTSPLAN

Syftet med en driftsplan är att få en helhetsbild över företaget, samt en totalbedömning av ekonomin. Företagets möjlighet att bestå på sikt, samt resursernas utnyttjandeeffektivitet beskrivs med hjälp av lönsamhetsberäkningen vid investeringar (*Agriwise, 2009*).

En driftsplan upprättas för en period inom vilken en större del av produktionsförutsättningarna är oförändrade och fasta. En sådan planeringsperiod brukar inom jordbruket ligga vid omkring fem år. Denna plan omfattar resultat-, finansierings- och likviditetsplan. Den information som en driftsplan ska ange är resultat, likviditet, möjligt konsumtionsutrymme, användning av återvunnet kapital och vinster samt sparmedel. En driftsplan bör även innehålla produktionsprogram i växtodling, djurskötsel, skog, samt investeringar, lånebehov och finansiering. Alternativa planer för den medellånga sikten vad gäller lönsamhet, finansieringsmöjligheter samt likviditet bör också belysas av driftsplanen (*Renborg & Fock, 1977*).

MATERIAL OCH METOD

Genom detta arbete ville vi ta reda på om ekonomiska planeringshjälpmedel används som beslutsunderlag inom lantbruket. I litteraturstudien har vi sammanställt fakta kring bakgrund och funktion av sådana hjälpmedel. Detta för att skapa förståelse för hur man kan ha nytta av de olika metoderna och funktionerna.

Den aktuella litteraturen har sökts fram i SLU:s vetenskapliga databaser och så har handledaren hjälpt till med viss litteratur.

Vi ville även undersöka om dagens lantbrukare använder sig praktiskt av dessa ekonomiska planeringshjälpmedel. Detta för att få en bild över vad som används som beslutsunderlag hos lantbrukarna i Sverige. Därför framställde vi en enkät (se bilaga 1) som har använts som underlag vid intervjuer av lantbrukare i södra och mellersta Sverige, angående vad som utgör beslutsunderlag i företaget.

ENKÄT

Vi har intervjuat 11 stycken ledare för lantbruksföretag av varierande storlek, inriktning och omsättning. De berörda har fått information om att de uppgifter som lämnas kommer att sammanställas i ett examensarbete inom Lantmästarprogrammet. De fick även information om att deras svar kommer att behandlas helt anonymt.

Syftet med enkäten har varit att få fram ett resultat på om ekonomiska planeringshjälpmedel används som beslutsunderlag i lantbruksföretag.

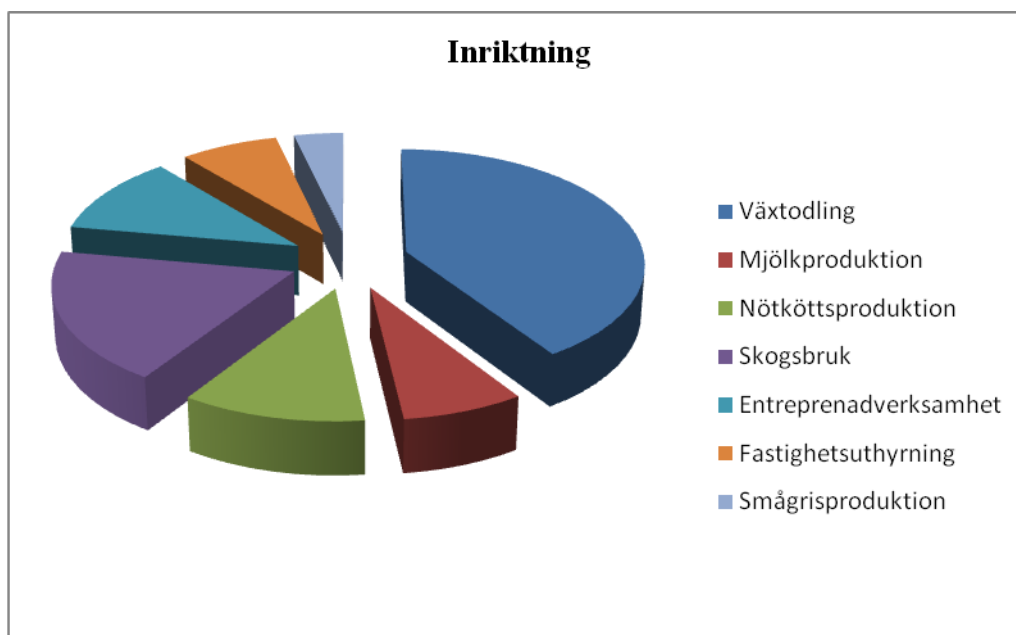
Vi har valt att intervjua företag med varierande omsättning. Dessa företag valdes ut genom kontakter i södra och mellersta Sverige. Efter samråd med handledaren valde vi att göra personliga intervjuer för att få så sanningsenliga svar som möjligt. Dessa svar har vi sedan försökt sammanställa på ett lättförståligt sätt för att visa resultatet.

RESULTAT

Vi har gjort personliga intervjuer med 11 stycken ledare för lantbruksföretag med ett omsättningsspann på mellan 500 000 tusen kronor och 85 miljoner kronor. De flesta lantbrukarna hade flera inriktningar på sitt företag. Svaren från lantbrukarna redovisas i olika former av diagram för att få fram ett så överskådligt resultat som möjligt. De två sista frågorna i enkäten behövde inte besvaras på grund av svaren på tidigare frågor, och därför redovisas inget resultat från dessa.

FÖRETAGENS INRIKTNINGAR

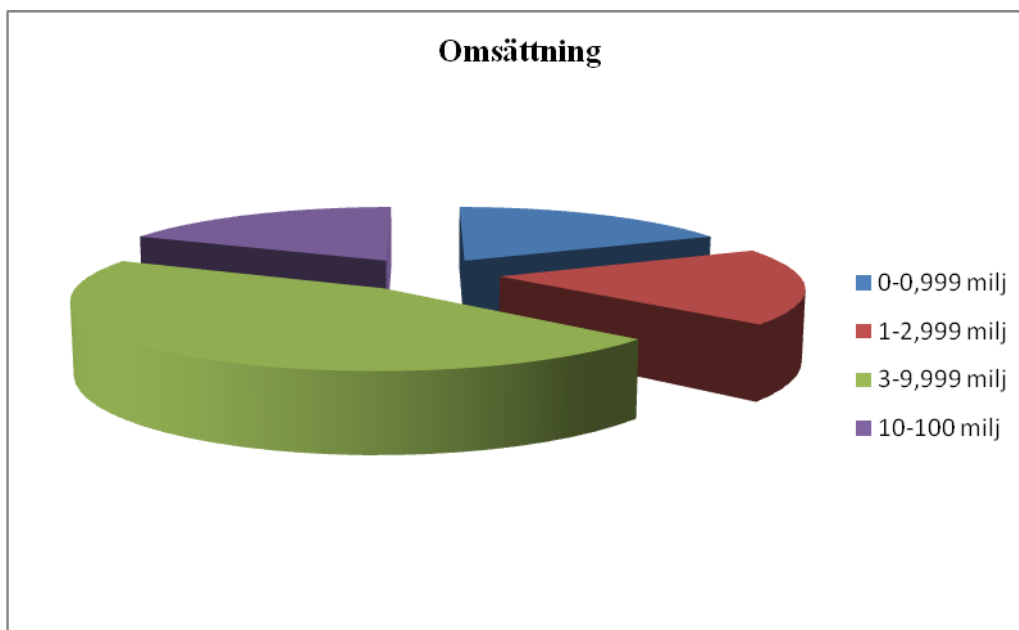
De flesta företagen i undersökningen hade flera driftsinriktningar i olika kombinationer på sina företag. Gemensamt för alla företagen var att de hade någon form av växtodling (Figur 1).

Figur 1. Inriktning på företagen som deltagit i undersökningen.

FÖRETAGENS OMSÄTTNINGSFÖRDELNING

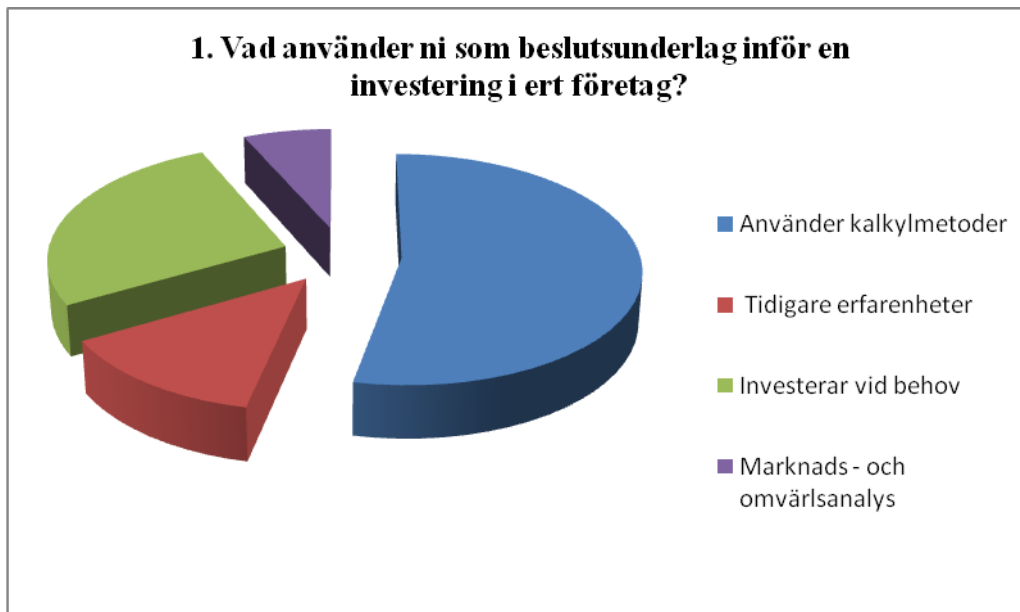
Vi har försökt att intervjua företag med varierande omsättning och storlek. Inriktningen har varit mot mikroföretag, men även några större företag har ingått samt några deltidslantbrukare (Figur 2).

Figur 2. Fördelning av deltagande företags omsättning.

BESLUTSUNDERLAG I LANTBRUKSFÖRETAG

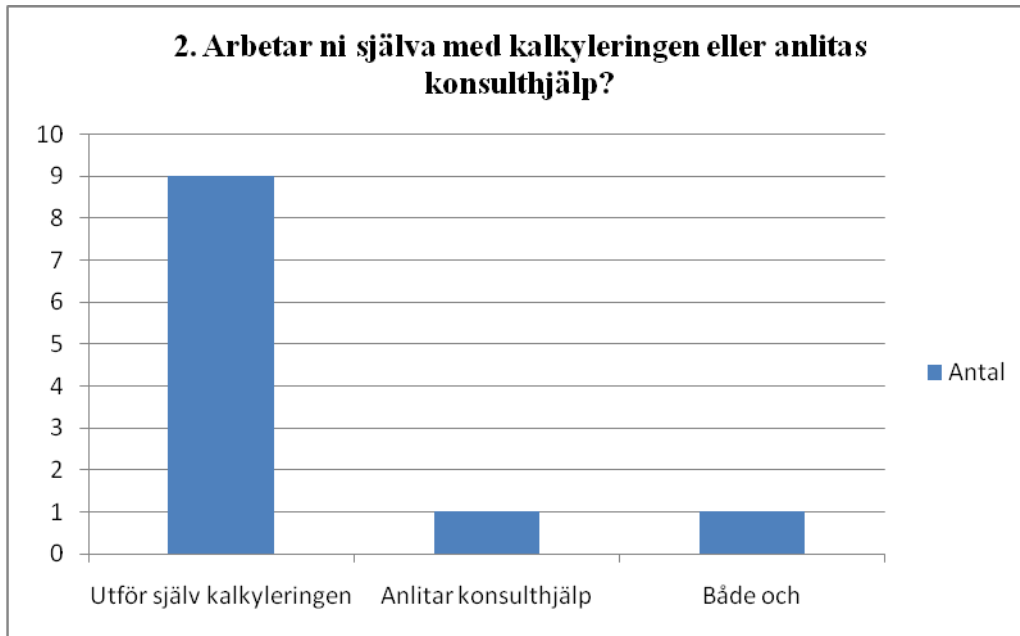
Flertalet lantbrukare använde sig av kalkylmetoder, eller kombinationer av kalkyler och tidigare erfarenheter. Några lantbrukare investerade om de uppfattade att det fanns ett behov. En lantbrukare använde som komplement till kalkyler även omvärlds- och marknadsanalys (Figur 3).

Figur 3. Fördelning mellan vilka beslutsunderlag som används vid en investering.

VEM UTFÖR KALKYLERINGEN

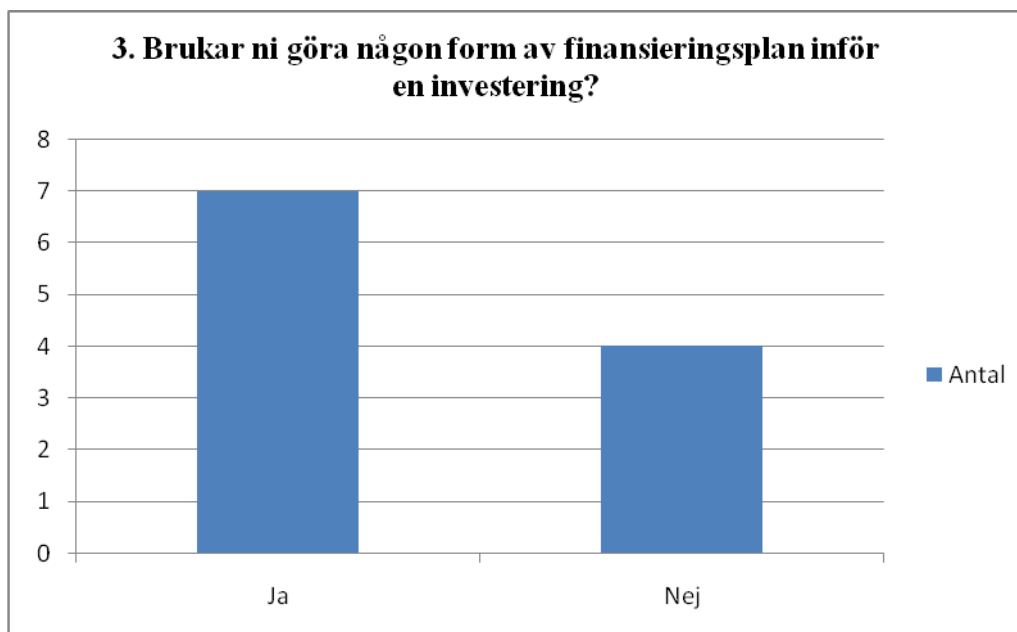
Huvuddelen av företagen utförde själva kalkyleringen, ett företag tog hjälp av konsulter vid kalkylering inför större investeringar. Ett företag anlät enbart konsulthjälp vid kalkylering inför investeringar (Figur 4).

Figur 4. Så utförs kalkyleringen på lantbruksföretagen.

FINANSIERINGSPLAN

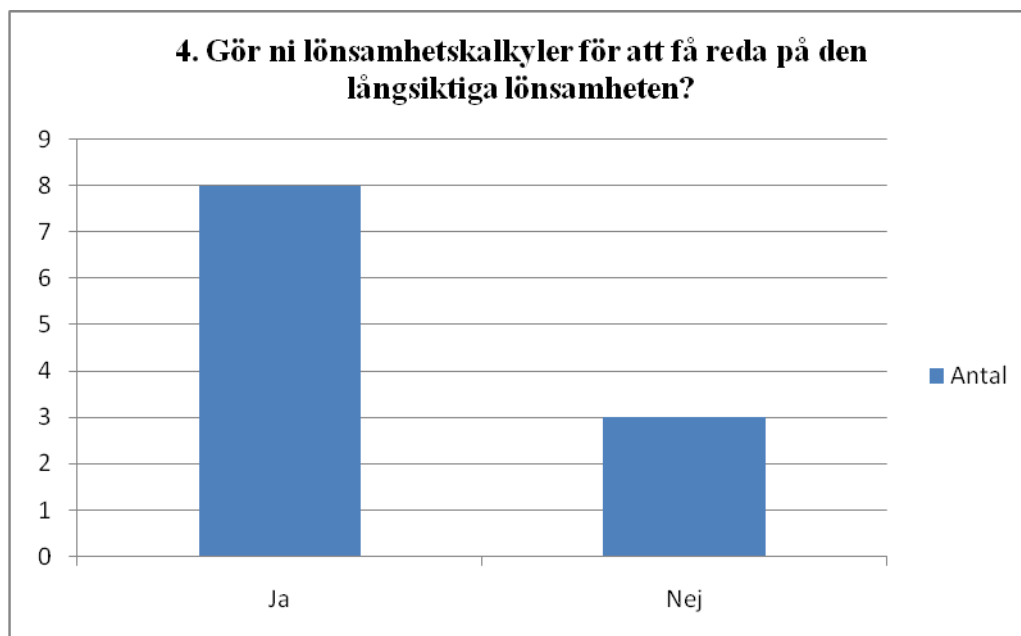
Sju av elva tillfrågade lantbrukare brukade upprätta någon form av finansieringsplan inför en investering. När investeringarna finansierades med lånemedel användes avbetalningsplan (Figur 5).

Figur 5. Användning av finansieringsplaner inför en investering.

LÖNSAMHETSKALKYLER

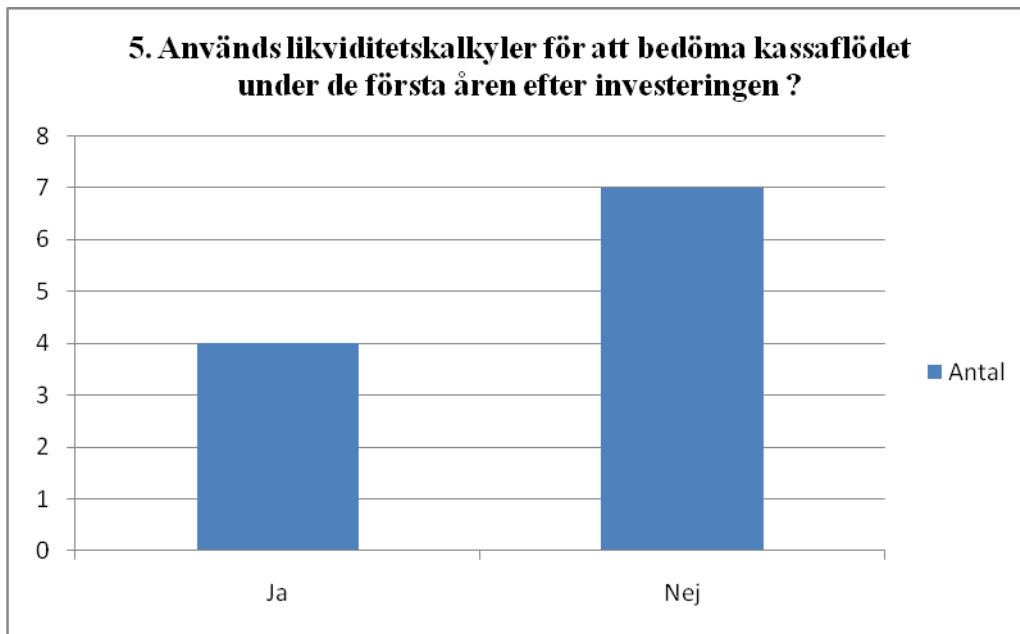
Flertalet av lantbrukarna i undersökningen gjorde någon form av lönsamhetskalkyler för att få reda på lönsamheten på den tänkta investeringen. En del av dessa lantbrukare använde bara lönsamhetskalkyler vid större investeringar till exempel stallbyggnader (Figur 6).

Figur 6. Användning av lönsamhetskalkyler.

LIKVIDITETSKALKYLER

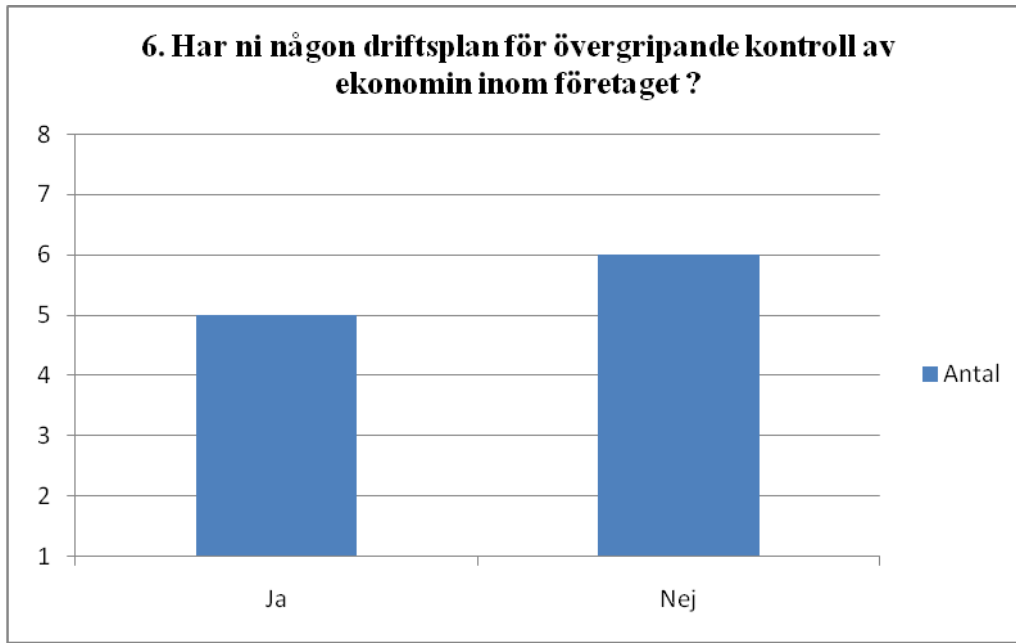
Övervägande delen av de tillfrågade lantbrukarna gjorde inga likviditetskalkyler för att bedöma kassaflödet de första åren efter investeringen. Ett nystartat företag använde likviditetskalkyler för de första tre åren, och några företag använde likviditetskalkyler vid större investeringar (Figur 7).

Figur 7. Likviditetskalkylers användning vid bedömning av kassaflöde.

DRIFTSPLAN

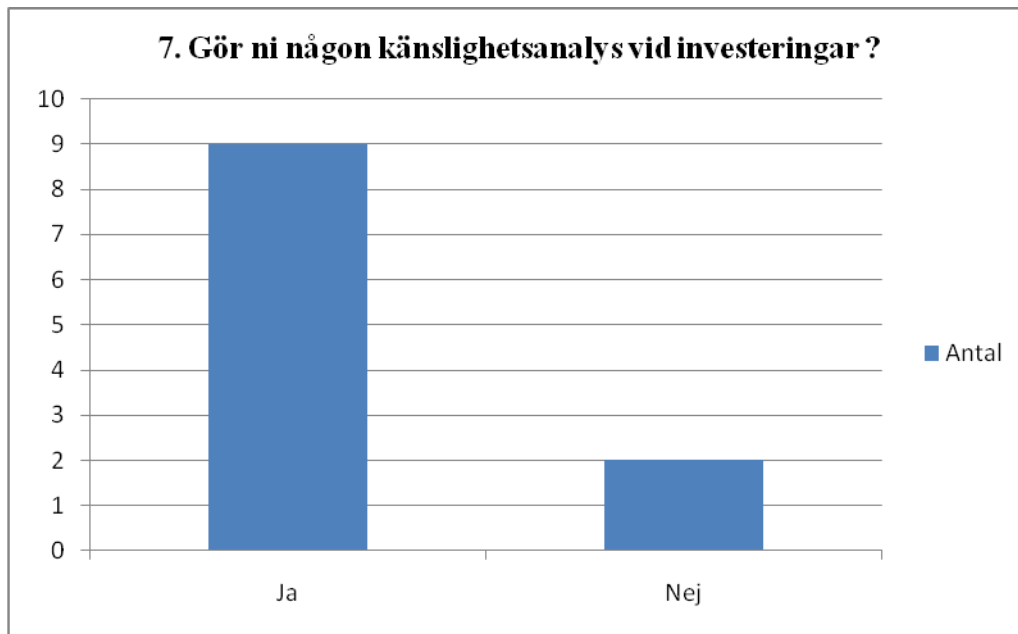
Nästan hälften av de tillfrågade företagen använde någon form av driftsplan för att få en översyn av ekonomin i företaget. Några lantbrukare visste inte vad en driftsplan innebar eller vad man använde en sådan till (Figur 8).

Figur 8. Användning av driftsplan i företagen.

KÄNSLIGHETSANALYS

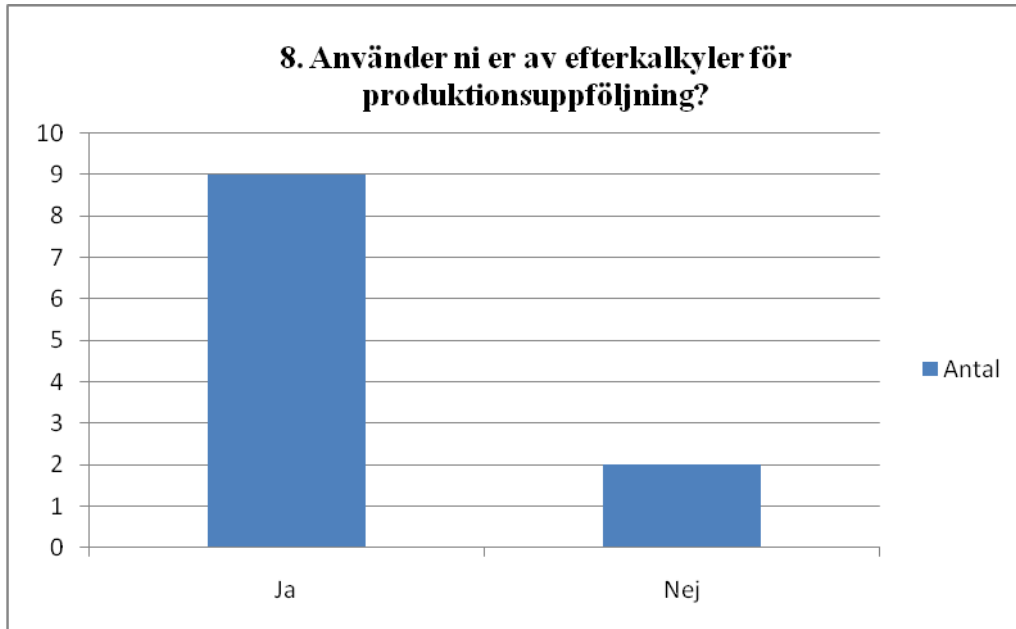
Huvuddelen av de tillfrågade lantbrukarna gjorde en känslighetsanalys i någon form. Vissa gjorde mer avancerade känslighetsanalyser, medan andra gjorde enklare översiktliga känslighetsanalyser. En lantbrukare påpekade att man inte har någon nytta av en lönsamhetskalkyl om man inte gör en känslighetskalkyl (Figur 9).

Figur 9. Användning av känslighetsanalys vid investeringar.

EFTERKALKYLER

Merparten av de tillfrågade lantbrukarna gjorde efterkalkyler på hela företaget eller på enskilda produktionsgrenar (Figur 10).

Figur 10. Efterkalkylers användning bland de tillfrågade lantbrukarna.

DISKUSSION

I den tillhörande litteraturstudien har vi endast berört det område som är relevant för enkätstudien. Litteraturen som vi använt har varit både nyligen publicerade verk samt äldre litteratur, men som fortfarande är aktuell. Vid litteraturgenomgången hittade vi ingen liknande undersökning kring användandet av ekonomiska planeringshjälpmedel, ej heller handledaren kände till någon sådan undersökning. Det enda vi hittade var några jämförelser kring användandet av ekonomiska planeringshjälpmedel i stora svenska företag inom andra branscher. Men vi ansåg inte att detta var relevant litteratur för detta arbete. Därför ansåg handledaren att det var aktuellt att utföra en undersökning som behandlade denna frågeställning.

I samråd med handledaren ansåg vi att det bästa sättet att få svar på frågeställningen var att i möjligaste mån genomföra personliga intervjuer, för att få så sanningsenliga svar som möjligt. Både vi och handledaren ansåg att det var bättre att få mer sanningsenliga, men färre svar. Alternativet hade varit att skicka ut ett stort antal enkäter, utan tillhörande personliga intervjuer. Men vi ansåg att det fanns risk för att det skulle bli låg svarsprocent, samt att svaren kanske inte skulle vara så representativa. Under våra personliga intervjuer upptäckte vi att det som frågorna behandlade, i vissa fall behövde förklaras bättre för att intervjuobjektet skulle förstå innebörden av frågorna.

Innan undersökningen påbörjades diskuterade vi hur vi trodde att resultatet på undersökningen skulle bli. Vi trodde inte att de ekonomiska planeringshjälpmedlen användes i så stor utsträckning som de gjorde. Eftersom lantbrukare sällan pratar om att de använder kalkylmetoder inför en investering, trodde vi inte att det användes så mycket. Ett resultat som var oväntat var att så många räknade på lönsamheten inför en investering. Även resultatet som visade på att huvuddelen av de tillfrågade lantbrukarna utförde kalkyleringarna själva, var ett intressant resultat. Ett par av de tillfrågade ansåg att de själva behövde så stor kunskap inom området för att kunna kontrollera konsulternas arbete, att de lika gärna kunde göra alltihop själv. Ett annat intressant resultat var att så många gjorde en produktionsuppföljning på hela eller delar av företaget. Detta trodde vi inte heller var något som gjordes i någon större utsträckning.

Vi anser att resultaten som framkommit i detta arbete är förhållandevis säkra, på grund av utförandeformen på undersökningen. Med tanke på att det har varit personliga intervjuer så tror vi att svaren är säkra, eftersom vi har kunnat reda ut eventuella oklarheter kring frågeställningen. Det har även varit ett generellt urval av gårdar, med olika storlek, inriktning och geografiskt läge.

Både vi och handledaren ansåg att denna utförandemetod var den bästa i den här situationen, och arbetet har fungerat förhållandevis bra. Vi har inte kunnat jämföra den här metoden med någon annan metod för att få fram ett likvärdigt resultat, då vi inte har hittat några liknande undersökningar.

Det som vi anser att vi skulle kunna gjort bättre är att ha haft ett större antal företag som deltagit i undersökningen. Detta hade kunnat ge ett mera ingående resultat av undersökningen där användandet av ekonomiska planeringshjälpmedel hade kunnat redovisas för olika

storlekskategorier, samt inriktningar på företagen. Vi tyckte inte att vi kunde dra några sådana slutsatser med det insamlade material som vi hade. Men om man hade haft ett bredare material så hade det varit möjligt att göra en sådan sammanställning. På grund av att vi har gjort personliga intervjuer i de flesta fallen så har inte tiden räckt till för att göra fler intervjuer. En sådan här undersökning hade också varit bättre att utföra under vintermånaderna, då lantbrukarna i större utsträckning kan ta sig tid att ställa upp på intervjuer. Man skulle även kunna haft fler frågor i enkäten, för att få mer ingående och uttömmande svar. Genom detta skulle sammanställningen bli större och mer djupgående, och ge ämnet en bättre behandling.

Vi tycker att man i framtiden bör göra en liknande undersökning med mycket större omfattning för att komma fram till vilka ekonomiska planeringshjälpmedel som används i lantbruksföretag. Resultatet som kommer ur en sådan här undersökning är relevant för rådgivningsföretag, så att de kan anpassa sin rådgivning till vad lantbrukarna efterfrågar. Eftersom vi såg att det var få lantbrukare som anlätade rådgivningsföretag inför en investering. Det kan också vara relevant för både lantbruksskolor och universitet så att de ger undervisning i de ekonomiska planeringshjälpmedel som lantbrukarna efterfrågar, och på så sätt få studenter som är mer attraktiva på arbetsmarknaden.

Våra slutsatser är att lantbrukarna använder ekonomiska planeringshjälpmedel mer än vi trodde. Resultatet visar att det är viktigt att ha kunskaper inom de här områdena för att få fram ett bra beslutsunderlag. Vi tycker att det är bra att så stor del av de tillfrågade lantbrukarna använder sig av produktionsuppföljning, då det ger det mest sanningsenliga resultatet. Detta resultat är också ett bra underlag för prissättning av det man producerar.

Vi tycker att det har varit intressant att genomföra intervjuerna, och det har varit många givande diskussioner med de deltagande lantbrukarna.

REFERENSER

Agriwise, Institutionen för ekonomi, SLU. Hemsida. [online](2009-11-02) Tillgänglig: <http://www.agriwise.org/driftsplan/index.html> [2010-03-25]

Andersson, G. (2001) Kalkyler som beslutsunderlag (5. Uppl.). Lund. Studentlitteratur.

Featherstone, A. M., Baker, T. G. and Preckel, P. V. (1989) Modeling Dynamics and Risk Using Discrete Stochastic Programming: A Farm Capital Structure Application. In: Taylor, C. R (Ed.) Applications of Dynamic Programming to Agricultural Decision Problems. Proceedings of a conference held at Auburn University, May 9-10, 1989. p.145. Colorado and Oxford. Westview Press, Inc.

Gittinger, J. P. (1972) Economic analysis of agricultural projects. Baltimore and London, the Johns Hopkins University Press. Citeras av: Vasiljevic, Z. (1997) Methods of investment economic effectiveness appraisal and their influence on the investment decision making in agricultural production. Belgrade, Faculty of Agriculture, Review of Research Work, vol. 42/nr.1, pp.78-81

Holmström, N. (2005) Företagsekonomi: - Från begrepp till beslut (4. Uppl.). Stockholm. Bonnier Utbildning.

Persson, I och Nilsson, S. Å. (1999) Investeringsbedömning (6. Uppl.). Malmö. Liber Ekonomi.

Renborg, U och Fock, J. (1977) Styrning och kontroll vid små företag: Summering av metodutveckling för lantbruksföretag 1965-75. Uppsala. Institutionen för ekonomi och statistik, SLU.

Skärvad, P. H. och Olsson, J. (2008) Företagsekonomi 100: Faktabok (14. uppl.). Malmö. Liber AB.

Vasiljevic, Z. (1997) Methods of investment economic effectiveness appraisal and their influence on the investment decision making in agricultural production. Belgrade, Faculty of Agriculture, Review of Research Work, vol. 42/nr.1, pp78-81.

BILAGOR

Frågeformulär EX 0351

Beskrivning av företaget

1. Inriktning?
2. Omsättning kr/år?

Faktafrågor

1. Vad använder ni som beslutsunderlag inför en investering i ert företag?
2. Arbetar ni själva med kalkyleringen eller anlitas konsulthjälp?
3. Brukar ni göra någon form av finansieringsplan inför en investering?
4. Gör ni lönsamhetskalkyler för att få reda på den långsiktiga lönsamheten?
5. Används likviditetskalkyler för att bedöma kassaflödet under de första åren efter investeringen?
6. Har ni någon driftsplan för övergripande kontroll av ekonomin inom företaget?
7. Gör ni någon känslighetsanalys vid investeringar?
8. Använder ni er av efterkalkyler för produktionsuppföljning?

(Vid nekande svar på faktafråga 3-8)

9. Har ni hört talas om Agriwisekalkyler
10. Finns det några funderingar på att ta hjälp av ett kalkylprogram eller driftsplan i företaget?

